

KAPITOLA A

Jednoduché tlakové nádoby Základní prvky harmonizace

Tato kapitola si klade za cíl poskytnout základní informace o směrnicích ES pro oblast *jednoduchých tlakových nádob*, tj. zejména o *směrnici Rady 87/404/EHS z 25. června 1987 o jednoduchých tlakových nádobách* změněné *směrnicemi 90/488/EHS a 93/68/EHS*, a dále pak informace přispívající k objasnění podstaty uvádění výrobků na trh Evropské Unie (dále jen EU). Při zpracování kapitoly se vycházelo především z textu publikace DTI, tj. britského ministerstva obchodu a průmyslu (Department of Trade and Industry, UK) nazvané *Jednoduché tlakové nádoby - Průvodní poznámky a britská nařízení (Simple Pressure Vessels - Guidance notes and UK Regulation)* a vydané v únoru 1996.

Tato kapitola byla aktualizována na základě údajů dostupných v srpnu 2001.

Podrobnější informace lze získat prostudováním textu shora uvedené směrnice Rady ve znění jejích změn. Text směrnice v anglické i české verzi je uveden v kapitole B.

Obsah

Volný pohyb zboží	A 2
Předmět	A 2
Oblast působnosti	A 2
Definice základních pojmů a kategorie nádob	A 3
Základní požadavky	A 4
Zákaz dodávek nebo uvedení do provozu	A 5
Prostředky ke splnění základních požadavků	A 5
1. Základní požadavky na bezpečnost	A 5
2. Doklad o bezpečnosti	A 6
3. Označení CE a další požadované údaje	A 7
4. Výrobce vypracovaný návod k používání	A 8
5. Je skutečně bezpečná	A 8
ES dozor	A 9
Notifikovaný orgán	A 9
Uchování dokumentace	A 9
Ochranný postup	A 10
Účinnost, přechodné období	A 10
Dostupnost znění směrnice o jednoduchých tlakových nádobách	A 11

Volný pohyb zboží

Dosažení volného pohybu zboží je podstatou snahy o dosažení otevřeného obchodního trhu v Evropě.

Za účelem splnění tohoto cíle se v květnu 1985 ministři Evropského společenství dohodli na „*Novém přístupu k technické harmonizaci a normalizaci*”.

Směrnice „*nového přístupu*” (tj. právní předpisy Společenství) upravují „*základní požadavky*” (např. na bezpečnost), které je třeba splnit předtím, než mohou být výrobky dodávány kamkoliv do Společenství.

Směrnice 87/404/EHS o jednoduchých tlakových nádobách, změněná směrnicemi 90/488/EHS a 93/68/EHS, je právě takovou směrnicí.

Harmonizované evropské normy, které stanovují podrobné technické požadavky, představují obvykle hlavní nástroje, s jejichž pomocí může obchod splnit „*základní požadavky*”. Směrnice také uvádějí, jak výrobci prokáží, že výrobky splňují „*základní požadavky*”. Výrobky, které splňují požadavky, mají být opatřeny označením CE. Toto označení má podle předpokladu vyjadřovat, že mohou být dodávány všude ve Společenství.

Platnost směrnice o jednoduchých tlakových nádobách byla rovněž rozšířena Dohodou Evropského hospodářského prostoru, která platí od 1. ledna 1994. V důsledku této Dohody platí ustanovení této směrnice nyní v 15-ti členských státech Evropského společenství a ve 3 státech Evropského sdružení volného obchodu: v Norsku, na Islandu a od 1. května 1995 v Lichtenštejnsku.

Předmět

Cílem evropské legislativy, která je upravována směrnicí Rady **87/404/EHS** z 25. června 1987 o jednoduchých tlakových nádobách, ve znění pozdějších změn, je odstranění překážek obchodu mezi členskými státy pro oblast **jednoduchých tlakových nádob** zavedením harmonizovaných požadavků na konstrukční řešení, výrobu, zkoušení a certifikaci těchto výrobků a na zajištění vysoké úrovně ochrany zdraví a bezpečnosti.

Směrnice **97/23/ES** z 29. května 1997 o **tlakových zařízeních** se týká tlakových nádob, potrubí, kotlů a bezpečnostních součástí na všechny kapaliny pod tlakem vyšším než 0,5 barů. **Jednoduché tlakové nádoby**, kterých se týká směrnice 87/404/EHS (dále jen směrnice), jsou jmenovitě **vyjmuty** z rozsahu působnosti směrnice 97/23/ES, takže **platí obě směrnice současně**.

Oblast působnosti

Uvedená směrnice, respektive vnitrostátní právní předpisy členských států zavádějící směrnici do svého právního řádu, platí pro:

- jednoduché tlakové nádoby,
- zařízení, jehož součástí je taková nádoba.

Směrnice a příslušné vnitrostátní právní předpisy **se nevztahují** na:

- nádobu poprvé dodanou nebo uvedenou do provozu v Evropském hospodářském prostoru před 1. červencem 1992;
- zařízení, jehož součástí je taková nádoba, poprvé dodané nebo uvedené do provozu v Evropském společenství před 1. červencem 1992 (nebo pro zařízení poprvé dodané nebo uvedené do provozu v Evropském společenství ⁽¹⁾ 1. července 1992 nebo po tomto datu, jestliže nádoba, která je součástí tohoto zařízení, byla poprvé dodána nebo uvedena do provozu v Evropském společenství před 1. červencem 1992), jestliže nádoba, která tvoří součást takového zařízení vyhovuje jiným bezpečnostním předpisům.

Směrnice a příslušné vnitrostátní právní předpisy **se nevztahují** také na:

- nádoby speciálně navrhované pro jaderné účely, jejichž porucha může způsobit únik radioaktivity,
- speciální nádoby určené pro umístění v pohonných systémech plavidel a letadel,
- hasicí přístroje.

Směrnice **se dále nevztahuje** na tlaková zařízení, která spadají do působnosti směrnice 97/23/ES o tlakových zařízeních.

Žádná z uvedených výjimek neplatí, jestliže nádoba, která je a nebo není součástí příslušného zařízení nese označení CE nebo jiný nápis, který může být s označením CE zaměněn.

Definice základních pojmů a kategorie nádob

„*Jednoduchou tlakovou nádobou*“ se rozumí každá svařovaná nádoba určená k jímání vzduchu nebo dusíku, která je zatížena vnitřním přetlakem větším než 0,5 barů, a která není vystavována působení plamene.

Termín „*jednoduchá tlaková nádoba*“ je vymezen dalšími omezujícími podmínkami. Přesná definice tohoto pojmu je uvedena v článku 1 směrnice 87/404/ES (viz kapitola B).

„*Akumulovaná energie jednoduchých tlakových nádob*“ se vyjadřuje součinem nejvyššího pracovního tlaku v barech a jejich objemu v litrech (PS.V).

Směrnice obsahuje různá ustanovení pro různé kategorie nádob v závislosti na velikosti v nich akumulované energie.

Nádoby je možno rozdělit do dále uvedených **kategorií** ⁽²⁾:

- **Kategorie A** zahrnuje nádoby, jejichž PS.V je větší než 50 bar.litrů, a dělí se na:

⁽¹⁾ Od 1. ledna 1994 EHP.

⁽²⁾ Kategorie nejsou zavedeny příslušnou směrnicí ES. Vzhledem k tomu, že se základní požadavky odlišují v závislosti na určení a technických vlastnostech nádoby je však zavedení kategorií výhodné, neboť je tím zajištěna větší přehlednost příslušných požadavků. Zde uvedená kategorizace byla převzata z příslušných britských materiálů, o kterých je podrobně pojednáno v kapitole E.

- kategorii **A.1**, zahrnující nádoby, jejichž PS.V je větší než kategorie A.2,
  - kategorii **A.2**, zahrnující nádoby, jejichž PS.V je větší než 200 bar.litrů, ale není větší než 3 000 bar.litrů,
  - kategorii **A.3**, zahrnující nádoby, jejichž PS.V je větší než 50 bar.litrů, ale není větší než 200 bar.litrů.
- **Kategorie B** zahrnuje nádoby, jejichž PS.V je 50 bar.litrů nebo méně.

Základní požadavky

Jednoduché tlakové nádoby a zařízení, jehož součástí jsou takové nádoby, musí, aby splnily požadavky článku 3 směrnice a příslušné národní legislativy, vyhovovat základním požadavkům na bezpečnost uvedeným v příloze I a II směrnice, které se na ně vztahují. Požadavky berou v úvahu možná nebezpečí pro ohrožené osoby, zvířata nebo majetek.

Od 1. července 1990 musí většina jednoduchých tlakových nádob **s akumulovanou energií** ⁽³⁾ **větší než 50 bar.litrů**, které jsou vyrobeny nebo dodávány ve Společenství, včetně dovezených:

- splňovat základní požadavky na bezpečnost ⁽⁴⁾;
- být opatřena dokladem o bezpečnosti, ve kterém jsou popsány zkoušky provedené notifikovaným orgánem.

Nádoby **s akumulovanou energií 50 bar.litrů nebo menší**, musí být vyrobeny podle všeobecně uznávaných technických pravidel výroby používaných v jednom z členských států a musí být označeny v souladu s požadavky bodu 1 přílohy II, nesmí však nést značku ES podle článku 16 směrnice.

Nádoba kategorie A musí:

- vyhovovat základním požadavkům na bezpečnost,
- být opatřena dokladem o bezpečnosti,
- mít připojeno označení CE a jiné zvláštní údaje,
- být opatřena návodem od výrobce při dodávce nádoby nebo zařízení obsahujícího takovou nádobu,
- být opravdu bezpečná.

Pro případ uvádění do provozu musí výrobce nebo dovozce zabezpečit, aby v době uvedení do provozu byl k dostání pro každého, kdo se zabývá instalací a obsluhou takové nádoby, návod zpracovaný výrobcem.

Nádoba kategorie B musí:

- být vyrobena podle všeobecně uznávaných pravidel výroby uplatňovaných v jednom z členských států EHP,

---

⁽³⁾ Součín PS.V.

⁽⁴⁾ Základní požadavky na bezpečnost jsou podrobně uvedeny v příloze I směrnice.

- být opatřena zvláštními údaji ⁽⁵⁾, ale nesmí být opatřena označením CE,
- být opravdu bezpečná.

Zákaz dodávek nebo uvedení do provozu

Porušením směrnice 87/404/EHS, respektive příslušné národní legislativy, je jednání každé osoby, která je:

- výrobcem nádoby;
- výrobcem zařízení, jehož součástí je nádoba, který dovezl nádobu do něho začleněnou ze země nebo území mimo EHP;
- nebo osobou, která dovezla nádobu nebo příslušné zařízení z takové země nebo území a dodává ve Společenství:
- nádobu, která nevyhovuje požadavkům na bezpečnost;
- nebo zařízení, jehož součástí je nádoba, která nevyhovuje požadavkům na bezpečnost.

Porušením směrnice 87/404/EHS, resp. dotčené národní legislativy, je také dodávka nebo uvedení do provozu nádoby nebo příslušného zařízení, které nejsou bezpečné.

Nedostatečné plnění těchto požadavků:

- znamená, že takové nádoby nemohou být legálně dodávány ve Společenství;
- může mít za následek trestní postih.

Tatáž pravidla platí všude v EHP, takže jednoduché tlakové nádoby vyhovující pravidlům Společenství mohou být dodávány do všech států EHP.

Prostředky ke splnění základních požadavků

1. Základní požadavky na bezpečnost

O jednoduché tlakové nádobě nebo zařízení, jehož součástí je taková nádoba, se předpokládá, že vyhovuje základním požadavkům, jestliže:

- splňuje základní požadavky na bezpečnost, které jsou uvedeny v příloze I směrnice, týkající se navrhování, výrobních postupů a požadavků na materiály;
- je v souladu s národní normou, která zavádí příslušnou *harmonizovanou normu*.

Harmonizovaná norma je norma notifikovaná Evropským výborem pro normalizaci (CEN) nebo Evropským výborem pro normalizaci v elektrotechnice (CENELEC) na základě zadání Evropskou Komisí. Odkaz na harmonizované normy je zveřejňován Evropskou Komisí v *Úředním věstníku Evropských společenství (Official Journal of the European Communities)*.

⁽⁵⁾ Viz příloha II směrnice.

Evropský výbor pro normalizaci (CEN) schválil Evropskou normu, která byla publikována ve čtyřech částech.

2. Doklad o bezpečnosti

Nádoba kategorie A je opatřena příslušným dokladem o bezpečnosti, jakmile notifikovaný orgán ⁽⁶⁾ vydá certifikát o shodě nebo ES certifikát o přezkoušení typu jako součást ES postupu ověřování shody podle článku 11 směrnice.

První krok pro výrobce nebo jeho zplnomocněného zástupce ustanoveného v EHP je před zahájením sériové výroby požádat a získat od notifikovaného orgánu ES certifikát o přiměřenosti dokumentace podle článku 8, odst. 1 směrnice nebo ES certifikát o přezkoušení typu podle článku 10 směrnice.

- Jestliže nádoby mají být vyráběny tak, aby byly v souladu s národní normou, která zavádí příslušnou harmonizovanou normu, může si žadatel vybrat, o který certifikát požádá; v opačném případě musí být podána žádost o certifikát o přezkoušení typu.

Další postup je závislý na kategorii nádoby.

Jedná-li se o nádoby kategorie **A.1**, musí mít výrobce nebo jeho zplnomocněný zástupce ustanovený v EHP po zahájení sériové výroby nádoby vyzkoušeny notifikovaným orgánem a získat certifikát o shodě jako část postupu „*ES ověřování*“ ⁽⁷⁾.

U nádob kategorie **A.2** a **A.3** je dána možnost volby:

- buď výrobce nebo jeho zplnomocněný zástupce ustanovený v EHP vyhoví postupu „*ES ověřování*“;
- nebo postupu „*ES certifikace shody*“. V tom případě výrobce (ale ne jeho zplnomocněný zástupce) musí mít před zahájením sériové výroby technickou a výrobní dokumentaci přezkoušenu tím notifikovaným orgánem, který vydal certifikát o přiměřenosti dokumentace nebo certifikát o přezkoušení typu. Notifikovaný orgán vydá ES certifikát o shodě jako součást tohoto postupu.
- Výroba nádob kategorie A.2 podléhá dále „*ES dozoru*“ notifikovaným orgánem, který se podílel na postupu před zahájením sériové výroby ⁽⁸⁾.

Notifikované orgány jsou jmenovány členskými státy. Podmínky jmenování inspekčních orgánů jsou upraveny přílohou III směrnice.

Evropská komise uveřejňuje seznamy notifikovaných orgánů v *Úředním věstníku Evropských společenství*.

⁽⁶⁾ Pozn. zpracovatele: V příslušné směrnici je použit termín *approved inspection body*. V později vzniklých směrnících se tyto orgány nazývají *notifikované orgány (notified body)* a tento termín je již dnes plně vžit. V našich právních předpisech jako je např. vládní nařízení 175 z 25. června 1997 o jednoduchých tlakových nádobách se používá termín *autorizovaná osoba*.

⁽⁷⁾ viz čl. 11 směrnice 87/404/EHS

⁽⁸⁾ viz čl. 8 odst. 1 směrnice 87/404/EHS

3. Označení CE a další požadované údaje

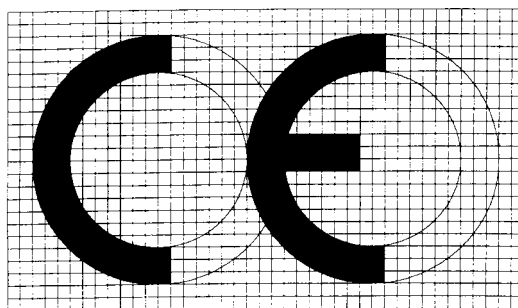
Pokud byl certifikát o shodě vydán notifikovaným orgánem jako část postupů „*ES ověřování*“, může výrobce (nebo jeho zplnomocněný zástupce) připojit označení CE nádob, o nichž prohlašuje, že jsou ve shodě s typem popsaným v ES certifikátu o přezkoušení typu nebo s technickou a výrobní dokumentací.

Označení CE se skládá ze symbolu zobrazeného níže a popřípadě identifikačního čísla přiděleného Evropskou komisí notifikovanému orgánu odpovědnému za „*ES ověřování*“, zda nádoby vyhovují, nebo za „*ES dozor*“.

Označení CE je zobrazeno na obrázku 1. Jeho výška nesmí být menší než 5 mm a jeho rozměry podle obrázku 2 níže musí být ve svých proporcích dodrženy. Mřížka není částí označení a slouží pouze pro informaci.

Obrázek 1

Obrázek 2

Jiné zvláštní nápisy, které mohou být připojeny na nádobu **kategorie A a B**, jsou tyto (viz příloha II směrnice):

- nejvyšší pracovní tlak v barech;
- nejvyšší pracovní teplota ve °C;
- nejnižší pracovní teplota ve °C;
- objem nádrže v litrech;
- jméno nebo značka výrobce;
- typ a označení série nebo výrobní dávky nádoby;
- poslední dvě číslice roku, ve kterém bylo označení CE připojeno.

Označení CE a další zvláštní nápisy musí být připevněny viditelným, snadno čitelným a nesmazatelným způsobem buď na samotné nádobě nebo na výrobním štítku připojeném k nádobě tak, aby nemohly být odstraněny.

Použitý se výrobní štítek musí být navržen tak, aby nemohl být použit opakovaně, a musí na něm být volné místo umožňující uvedení dalších informací.

Nádoby, které vyhovují těmto předpisům, mohou podléhat i jiným směrnici Společenství. V takovém případě označení CE znamená, že nádoba vyhovuje všem odpovídajícím směrnicím. Jestliže jedna nebo více z odpovídajících směrnic je předmětem přechodných opatření, musí se v doprovodné dokumentaci uvést, se kterými směrnicemi je nádoba ve shodě.

O nádobách, které nesou označení CE, se může předpokládat, že vyhovují směrnicí o jednoduchých tlakových nádobách, pokud o tom nejsou důvodné pochyby.

Na nádoby mohou být připojena další označení za předpokladu, že tím nebude zmenšena viditelnost a čitelnost označení CE.

Za porušení směrnice se považuje, jestliže se k nádobě připojí jakékoliv označení, které by mohlo kohokoliv oklamat, pokud jde o význam nebo tvar označení CE.

Každý, kdo dodává nebo uvádí do provozu nádobu, která nenes označení CE, musí na požádání předložit pověřenému orgánu všechny údaje, které má nebo které jsou mu dostupné, o tom, kdy byla nádoba poprvé dodána nebo uvedena do provozu v EHP a proč nádoba nenes toto označení.

4. Výrobce vypracovaný návod k používání

Ve směrnici je návod definován jako návod vydaný výrobcem nebo v jeho zastoupení obsahující tyto údaje:

- jméno a značka výrobce;
- typ nádoby, identifikační výrobní dávky nebo jiné údaje k identifikaci nádoby, ke které návod patří;
- údaje o nejvyšším pracovním tlaku v barech, nejvyšší a nejnižší pracovní teplotě ve °C a objemu v litrech;
- určený způsob použití nádoby;
- požadavky na údržbu a instalaci z hlediska bezpečnosti nádoby.

Návod musí být vyhotoven v úředním jazyce státu EHP, v němž podle mínění výrobce bude nádoba uvedena do provozu. Jestliže určení nádoby nebo stát EHP, v němž má být nádoba uvedena do provozu, nejsou známy, návod k použití je vypracován v některém úředním jazyce EHP.

5. Je skutečně bezpečná

Směrnice definují jako „*bezpečnou*“ takovou nádobu, která při správné instalaci a údržbě není zdrojem jakéhokoliv rizika (vyjma rizika omezeného na minimum), které by mohlo být příčinou nebo důvodem smrti nebo zranění osob nebo domácích zvířat nebo škody na majetku. Předpokládá se přitom, že nádoba je používána k účelu, pro který byla určena.

ES dozor

Výrobce nádob kategorie A.2, který se rozhodl vyhovět postupu ES ověřování shody, se stává subjektem ES dozoru prováděného notifikovaným orgánem, který vydal k nádobám ES osvědčení o přiměřenosti technické dokumentace nebo ES certifikát o přezkoušení typu.

Výrobce podrobený ES dohledu musí:

- za účelem prověrky výrobních postupů a nádob jím vyrobených umožnit ve zdůvodnitelné lhůtě notifikovanému orgánu nebo orgánu jím pověřenému přístup ke každému místu, kde jsou nádoby, na které se vztahuje ES certifikát o shodě (nebo příslušné zařízení obsahující takové nádoby), vyráběny nebo skladovány;
- dovolit inspektorům notifikovaného orgánu vybrat za účelem kontroly namátkou vzorky nádob, na které se vztahuje certifikát (nebo vzorky odpovídajících zařízení za začleněnými takovými nádobami), za účelem kontroly;
- předložit na žádost inspektorů:
  - kopie protokolů obsahujících výsledky zkoušek, k jejichž provedení se výrobce zavázal, když žádal o ES certifikát shody;
  - každý údaj, který je součástí technické a výrobní dokumentace, a který byl dán k dispozici pouze po tomto vyžádání;
  - vyhovět každé důvodné žádosti notifikovaného orgánu nebo orgánu, který jej zastupuje, o dodatečnou informaci o výrobě nebo bezpečnosti nádob, na něž se vztahuje certifikát
  - ES certifikát typu nebo certifikát o přiměřenosti dokumentace.

Notifikovaný orgán

- zjistí, zda zkoušky byly skutečně provedeny v průběhu výroby v souladu se závazky danými výrobcem, když žádal o ES certifikát shody;
- odebírá namátkou vzorky nádob pro účely inspekce.

Uchovávání dokumentace

Výrobce nádob ve Společenství musí uchovávat po dobu deset let od data, kdy byla vyrobena poslední nádoba ze série:

- kopii všech dokumentů předložených jím nebo jeho zplnomocněným zástupcem ustanoveným v EHP notifikovanému orgánu za účelem získání jakéhokoliv ES certifikátu;
- každý certifikát vydaný notifikovaným orgánem jemu nebo jeho zplnomocněnému zástupci a všechny dokumenty doprovázející takový certifikát;
- kopie každého ES dokladu o shodě, který vystavil;

- každý údaj tvořící část technické a výrobní dokumentace, která se dává k dispozici pro účel žádosti o ES ověření shody;
- všechny protokoly o hydraulických nebo pneumatických tlakových zkouškách, vystavené kvalifikovaným personálem, jako část podkladů k postupu ES ověření shody.

Zmocněné orgány mohou požadovat zhotovení takové dokumentace.

Jestliže nádoba nesoucí označení CE je bezpečná, ale došlo k porušení jiných povinností, výrobce nebo jeho zplnomocněný zástupce ustanovený v EHP dostane příležitost toto porušení napravit, dříve než je podniknut další zásah.

Ochranný postup

Členské státy přijmou vhodná opatření k tomu, aby byly z trhu staženy nádoby nesoucí označení CE, které jsou považovány za nebezpečné, nebo, aby jejich dodávky byly zakázány nebo omezeny. O přijatých opatřeních musí ihned informovat Evropskou Komisi. Komise také oznámí důvody pro tato opatření. Komise příslušnou záležitost co možná nejdříve projedná se zúčastněnými stranami, a jestliže ji shledá oprávněnou, neprodleně o tom informuje všechny státy EHP.

Účinnost, přechodné období

Směrnice Rady 87/404/EHS z 25. června 1987 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se jednoduchých tlakových nádob vstoupila v platnost 1. ledna 1990.

Změna směrnice Rady 87/404/EHS, tj. směrnice Rady 90/488/EHS ze 17. srpna 1990 vstoupila v platnost 1. července 1991. Přechodné období skončilo 30. června 1992.

Změna směrnice Rady 87/404/EHS, tj. směrnice Rady 93/68/EHS ze 22. července 1993 vstoupila v platnost 1. ledna 1995. Přechodné období skončilo 31. prosince 1996.

Poznámka:

***Přechodné období** je doba mezi datem, kdy směrnice nabývá účinnosti, a datem, do kterého mohou vedle sebe existovat vnitrostátní opatření, která zavádějí směrnici, a dosavadní vnitrostátní právní předpisy zavedené před účinností směrnice. V tomto mezidobí si výrobce může vybrat, zda bude vyrábět podle původní vnitrostátní či „nové“ předpisové základny. Výrobky vyhovující původním národním předpisům mohou být samozřejmě umístěny na trh v dotyčném státě. Umístění na trh v ostatních státech EU je možné na základě obecného principu vzájemného uznávání založeného čl. 30 Římské smlouvy, pokud tyto státy uznají, že použité vnitrostátní předpisy zaručují rovnocennou úroveň bezpečnosti. V opačném případě však mohou uvedení výrobku na svůj trh bránit. Pro výrobce je proto výhodné postupovat co nejdříve podle příslušné směrnice. Po datu konce přechodného období je možné v rámci celého Společenství uvádět na trh (nebo do provozu) pouze výrobky splňující požadavky příslušné směrnice.*

Dostupnost znění směrnice o jednoduchých tlakových nádobách

Úplné znění směrnice 87/404/EHS a jejích změn, tj. směrnice 90/488/EHS a směrnice 93/68/EHS, bylo zveřejněno:

- v Úředním věstníku Evropských společenství (*Official Journal of the European Communities*) (č. L 220, s. 48, ze dne 8. srpna 1987; č. L 270, s. 25, ze dne 2. října 1990 a č. L 220, s. 1, ze dne 30. srpna 1993),
- na internetové adrese <http://europa.eu.int/eur-lex/en/map.html>.

Přepis těchto textů a jejich překlady jsou obsaženy v kapitole B tohoto sborníku.